

Feđa Vukić

Gutai, akcija i slikarstvoMuzej savremene umetnosti,
Beograd, 27. III – 4. V 1986.

Moderni umjetnički izraz u poslijeratnom Japanu doživljava specifičan razvoj u kojem posebno mjesto pripada upravo grupaciji »Gutai«. Poraz i kapitulacija u drugom svjetskom ratu, te stanje neposredno nakon njega, obilježeno rezignacijom i siromaštvom, uvjetovali su previranja i sukobe. Naoko nepomirljivi antagonizmi, kao što su, s jedne strane, kritika modernizma od pripadnika komunističke partije, i s druge, zahtjevi za nastavljanjem avangardnih postavki, podjednako su izražavali potrebu ostvarenja novoga japanskog umjetničkog izraza. U takvoj kaotičnoj situaciji, koja je trajala do prvih godina šestog decenija, nastaje grupa »Gutai«. Organizator i idejni vođa grupe Jiro Yoshihara, industrijalac i već prije rata poznati apstraktni slikar, okupio je grupu od dvadesetak mlađih japanskih stvaralaca u gradu Ashiya (oblast Kansai, komercijalno i kulturno središte zapadnog Japana). Riječ *gutai* na japanskom znači ono konkretno ili materijalizaciju, kako sam Yoshihara na jednom mjestu kaže: »U pitanju je duh oslobođen norme ... koji teži da na konkretan način oslobodi ono što je nastalo iz kaosa.«

Formalno, grupa nastaje 1954. godine od već postojećih grupica slikara, modernih kaligrafa, aranžera cvijeća, modernih

plesača, dizajnera i modnih kreatora.

»Gutai« dakle okuplja ljude različitih interesa koji ne stoje iza jednog zajedničkog manifesta ili teoretskog obrazloženja, već svaki od članova grupe zastupa i razvija samostalni izraz. Sve su to bili pripadnici poslijeratne generacije koji su htjeli dokinuti militarizam, autoritarnost i konvencije institucionalno stimulirane umjetnosti i uspostaviti nove umjetničke postupke unutar drukčijih etičkih vrijednosti. »Biti odvojen od tradicije i biti različit« prvi je postulat radikalnih istupa članova grupe.

Treba naglasiti da se mladi autori iz grupe »Gutai« već na početku svoga zajedničkog djelovanja ne koriste tradicionalnim, dotad uobičajenim umjetničkim sredstvima, već javnosti prikazuju niz svojih eksperimentalnih »akcionih radova«. To su izvedbe koje je A. Kaprow u svojoj studiji iz 1966. godine označio kao preteče happeninga, iskustava koja su kasnije aktualizirana kao »performance«.

Prva zajednička izložba (na otvorenom) održana je u ožujku 1955. godine, a prvu izložbu u Tokiju grupa je imala u jesen iste godine. Istodobno je izvođen niz akcija koje su se kasnije razvile u projekt »Umjetnost na sceni«. Akcije su bile različitog karaktera i uglavnom su proizlazile iz neodadaističkog koncepta djelovanja »uživo«. Takav nekonvencionalni postupak mladih stvaralaca naišao je na nerazumijevanje i neodobravanje onovremene japanske kritike, koja im je pripisivala »odsutnost filozofije« i slabo »odražavanje svojstvenosti vremena«.

Važnu ulogu u dobro osmišljenoj medijskoj prezentaciji grupe »Gutai« imao je istoimeni bilten, tiskan u ograničenom broju primjeraka i distribuiran na pažljivo odabrane adrese širom svijeta, pozivajući umjetnike na suradnju. Predaja tvrdi da su dva primjerka pronađena u ateljeu J. Pollocka nakon njegove smrti.

Godine 1956. održane su dvije izložbe koje su ukazale na neka opredjeljenja članova grupe. Tom je prilikom Kazuo Shiraga demonstrirao slikanje nogama na papiru, a Akiro Kanayama slikanje s pomoću automobila-igračke. Uklonivši tako svaku ljudsku akciju tipa »action painting« približili su se automatizmu *per se*, razvijajući tako neke upravo duchampovske postavke.

Od treće izložbe 1957. pa do 1962. godine grupa je razrađivala projekt »Umjetnost na sceni« razvijajući eksperimentalne akcije i demonstracije koje je netko ocijenio kao »ponovno rođenje drame u čvrstoj vezi s umjetnošću, ali oslobođene od robovanja literaturi«. Već se tada pojavljuju članci u različitim američkim i zapadnoevropskim novinama koji svraćaju pozornost na rad grupe. Tako je bio pripremljen teren za susret vođe grupe »Gutai«, Jiro Yoshihara, i Michela Tapièa, teoretičara i promotora umjetnosti enformela. Pošto je bio upoznat s radom grupe, Tapiè je učinio ono što joj je jedino nedostajalo: čvrsta teoretska podrška već razrađenih ideja. Već od početka pedesetih godina Japan je imao prilike da upozna radove evropskih i američkih apstraktnih ekspresionista, a 1957. godine Tapiè dolazi osobno, i tada se događa susret kojega je posljedica bio svojevrstan zaokret u djelovanju članova grupe prema čistom slikarstvu. Pojedini autori (Restany) smatraju da je Tapiè zapravo okrnjio i preusmjerio prvobitno »akcionu« koncepciju grupe. Treba istaći da projekt »Umjetnost na sceni« traje i poslije 1962. godine, i to kao djelovanje pojedinih članova grupe, a svoju kulminaciju doživljava 1970. godine na izložbi EXPO '70 u Osaki u sklopu »Umjetničkog festivala grupe Gutai«.

Tapiè je uistinu bio prvi kritičar koji je u periodu prezira i negativnih kritika na račun članova grupe prihvatio njihov rad jer je u njemu pronašao punu potvrdu svojih ideja. Pruživši podršku radu umjetnika okupljenih oko Yoshihara Tapiè postaje marljiv zagovornik i promotor grupe »Gutai«. Godine 1958. održana je u Osaki izložba »Enformel i grupa Gutai«. Tako su japanski umjetnici izložili svoje radove u društvu veličina kao što su: Pollock, Kline, De Kooning, Fontana, Tapiès i mnogi drugi. S druge strane, bila je to prva u nizu izložbi organiziranih širom svijeta kojima su se predstavljali članovi grupe, a koje je većinom promovirao sam Tapiè. Od tih kasnijih istupa treba spomenuti tzv. »Međunarodni nebeski festival« održan 1960. godine, kad su velika zategnuta platna s pomoću reklamnih panoa bila postavljena u zraku.

Može se reći da grupa »Gutai« na početku šezdesetih godina, zahvaljujući trudu Yoshihara i Tapièa, postaje legitiman za-

stupnik apstraktnog umjetničkog izraza koji se uglavnom kretao unutar morfologije evropskog enformela. No pojedini autori svakako pokazuju određene odklone od postavki stila, i to upravo oni koji slikaju izraženije kaligrafski ili se koriste simbolikom boja. Treba istaći posebnu pojavu Shuji Mukaia, stvaraoca koji je paralelno radio akcije i čisto slikarstvo i u pojedinim svojim projektima ujedinjavao ih koristeći se često i samim sobom kao medijem. Mukai je 1969. godine uništio, spalivši ih, sva svoja djela koja su mu bila pri ruci i ujedno se prestao baviti umjetničkim aktivnostima.

U Osaki je 1962. godine otvorena Pina-

koketa Gutai kao stalan izložbeni prostor grupe. Kroz nju je prodefilirala čitava plejada zapadnih umjetnika. Bio je to odraz konačnog udaljivanja od eksperimentalnih radova iz druge polovice pedesetih i stavljanja naglaska na čisto slikarstvo. Grupa se poslije godina plodnog rada afirmirala i etablirala, ali ne i akademizirala. Tragajući neprestano za novim članovima i razvijajući uvijek svježije ideje grupa je uspjela sačuvati integritet i demokratičnost kao i uvažavanje različitih pristupa svojih članova likovnoj problematici. Grupa je formalno postojala do smrti svoga utemeljitelja, no njezini članovi uglavnom rade i danas.

Nastojanje da se riješe specifični etički problemi poslijeratnog Japana uzrokovalo je nastajanje grupe »Gutai«. Određivanje čvrstih estetskih kriterija jedne nove umjetnosti bio je primarni zadatak njezinih članova, koji su djelovali u naročitoj sintezi Istoka i Zapada. Proživjevši utjecaje moderne zapadne umjetnosti ipak su ostali vjerni svome kulturnom nasljeđu. Posebno je značenje grupe u promoviranju eksperimentalnih akcija, neke vrste proto-happeninga, o čemu smo se mogli osvjedočiti putem video-projeksija i fotografskog materijala. Ova izložba još jednom potvrđuje koliko je razmjena kulturnih dobara u pravcu Zapad – Istok bila višestruka i raznolika.

Feđa Vukić

Marc Pio Giuseppe Salvelli

Galerija Ulrich, 20. III – 9. IV 1986.

Marc Pio Giuseppe Salvelli rođen je 1960. godine. Ima zanimljivu biografiju. Dosad je održao dvadesetak samostalnih izložbi u Jugoslaviji, Francuskoj, Švicarskoj, Španjolskoj i Grčkoj. Impozantna brojka kao i popis lokaliteta kojih bi bilo mnogo i za starije stvaraoce. Ti su podaci navedeni jer razmišljanje o njegovoj umjetnosti ne može poći od čvrste točke ukorijenjenosti u jednoj određenoj kulturnoj sredini. Upravo iz različitosti sredina u kojima je svoj dosadašnji život proveo Salvelli nastaje njegov specifični eklektizam.

Miješanje najrazličitijih utjecaja, zasićenost informacijama i preuzimanje međusobno oprečnih kulturoloških modela funkcije su svjetonazora čije je perspektivno gledište pomično. Nepostojanje čvrste uporišne (zemljopisne) točke uzrokuje »nomadizam« likovnog izraza. Njegov neobičan curriculum vitae kao da je Salvellija predodredio da postane jedan od suvremenih lutalica po ostacima koncepcije povijesnih avangardi.

Na ovoj, sedmoj po redu, zagrebačkoj izložbi predstavio nam se radovima iz svoje recentne, pariske, »faze« života i rada. Već poznate odrednice njegova stila još uvijek postoje. Bez želje za jasnim i čvrstim definiranjem Salvelli samo na-

značuje, poigravajući se različitim vizuelnim kodovima, dijelove jednog kolaža – kao da nam hoće ispričati priču koju smo već negdje čuli. Namjerna neozbiljnost, gotovo frivolnost, naglašen kolorit i slobodno miješanje planova tvore tu poetiku suvremenog eskapizma. Obračujući se svojim citatima prvenstveno velikim zagovaračima infantilne vizije (Klee, Mirò) te koristeći se obilato sintaksom stripa i popularne slike uopće, Salvelli je stvorio djela protkana čežnjom za dalekim, egzotičnim krajevima. Te daljine simbolizira sveprisutnost palmoidnih oblika koji su, od pretjerane upotrebe, već pomalo klišeizirani.

Upravo iz potrebe za bijegom, putovanjem, proistječe emocionalni naboj tih slika. No, to se putovanje dovršava na samom polazištu prilazeći mu s druge strane, jer Zemlja je ipak okrugla.

Na ovoj izložbi zastupljen je niz slika nejednake kvalitete. Ljudska figura, više ili manje stilizirana, sve je prisutnija, a očit je i jedan »mračniji« fon u odnosu na ranija djela. Te nove elemente Salvelli je s promjenljivim uspjehom uklopio u svoj već poznati postupak, i otud ambivalentni dojmovi koje posjetilac nosi s ove izložbe. Najuspjelije slike upravo su one u kojima forma ne pati zbog pretjeranosti sadržajnih nakupina.